

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง
คณะน้องเดี่ยวลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช
Cultural Reproducing of Music in The Shadow
Play Performances of The
“Nong Dieow Luk Thung Wattanathamw”,
NaKon Si Thammarat Province

อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ ¹	Anusit Bunvong
เทพิกา รอดสการ ²	Tapika Rodsakarn

Received : 22 พฤษภาคม 2563

Revised : 26 สิงหาคม 2563

Accepted : 28 สิงหาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดี่ยวลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช โดยบูรณาการแนวคิดทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของ Pierre Bourdieu นำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Raymond Williams ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการลงภาคสนามในสถานที่จริง สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บันทึกเสียงเพลงประกอบการแสดง

ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงนั้นประกอบด้วย 1) การผลิต (Product) นำรูปแบบของดนตรีตะวันตก

¹ นักศึกษาด้านมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Master of Arts Program in Ethnomusicology in Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Assist. Dr. in Ethnomusicology in Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

มาผสมผสานกับเพลงพื้นบ้าน ปรับเปลี่ยนทำนองตามเพลงสมัยนิยม เครื่องดนตรี ตะวันตกมีบทบาทมากขึ้นในการบรรเลง การแสดงที่มีความกระชับ รวดเร็ว เข้าใจง่าย สอดคล้องกับการประยุกต์ดนตรีประกอบการแสดง 2) การเผยแพร่ (Distribute) ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นช่องทางในการรับชมการแสดงหนึ่งตะลุง สามารถรับชมได้ทุกที่ ทุกเวลาจากเดิมที่สามารถรับชมได้เฉพาะการแสดงสด จึงทำให้ผู้รับชมสามารถชมการแสดงได้ทุกเพศ ทุกวัย 3) การบริโภค (Consumption) ผู้ชมการแสดงสามารถเลือกชมสื่อการแสดงได้หลากหลายในปัจจุบัน การปรับตัวของหนังตะลุงจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ตรงกับความต้องการของผู้ชม เช่น เพิ่มความบันเทิง ดนตรีประกอบการแสดงที่เป็นสมัยนิยม เป็นต้น 4) การผลิตซ้ำ (Reproduction) การประยุกต์ดนตรีประกอบการแสดงและรูปแบบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัย ตรงกับความต้องการของผู้ชม เกิดเป็นองค์ความรู้แนวปฏิบัติใหม่ในการแสดงหนังตะลุงซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างของหนังตะลุงคณะอื่น ๆ รวมทั้งคณะหนังตะลุงที่จะเกิดขึ้นใหม่

คำสำคัญ : กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม, การผลิต, การเผยแพร่, การบริโภค, การผลิตซ้ำ

Abstract

The purpose of this research was to study the process of cultural reproduction of music in the shadow play performances of Nong Dieow Luk Thung Wattanatham in Nakon Si Thammarat Province with the integration of the idea of Pierre Bourdieu's social and cultural capital as a basis for Raymond Williams' analysis of cultural reproduction processes. Data were collected by studying in real locations such as interviewing the concerned parties and recording the soundtrack for the performance.

The result of the research showed that: In the cultural reproducing process of music composed in shadow play, consisting of 1) Product: Combine Western music with folk music. Adjust the melody according to popular music. Western musical instruments are increasingly important in instrumental play. The show is concise, easy to understand, and consistent with the application of music for the performance. 2) Distribute: Use communication technology for watching shadow play shows. Peoples can watch everywhere, anytime and all ages from before, which can only be watched in live performances. 3) Consumption: Currently, the audience of the show can choose to watch a variety of media. The adaptation of the shadow play is necessary to adapt to meet the needs of the audience such as increased entertainment or music that is popular. 4) Reproduction : Application of music to performances and styles of performance to the era, match the needs of the audience, resulting in knowledge, new practice in the shadow play which can be a role model of other shadow play faculties, including the upcoming shadow play troupe.

Keywords : cultural reproduction, Product, Distribute, Consumption, Reproduction

บทนำ

จากแนวคิดของเรย์มอนด์วิลเลียม (Raymond Williams, 1965) กล่าวถึงไว้ใน (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551 : 67-69) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นการสืบทอดแนวปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับการยอมรับของสมาชิกในสังคม

วัฒนธรรมที่ถูกผลิตจะมีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการผลิต ซึ่งประกอบด้วย การผลิต การเผยแพร่ การบริโภคและการผลิตซ้ำ เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคหรือสมาชิกในสังคม ซึ่งมีกระบวนการว่าใครเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมใด ๆ ขึ้นแล้วนั้น เมื่อผลิตแล้ว วัฒนธรรมมีการเผยแพร่อย่างไร สมาชิกมีการรับรู้และสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมได้อย่างไรและสมาชิกในกลุ่มมีวิธีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมอย่างไร วัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับนั้นถือได้ว่าเป็น “วัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” (Cultural of the Period) เมื่อวัฒนธรรมเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลาการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นเพื่อการปกป้อง ดำรงรักษาซึ่งวิถีของสังคมบนบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยสมาชิกในสังคมจะทำการคัดเลือกวัฒนธรรมนั้นๆ วัฒนธรรมใดที่ผลิตขึ้นมาแล้วไม่ได้รับการยอมรับ วัฒนธรรมนั้นก็จะสูญหายไป ในที่สุด แต่การผลิตซ้ำก็อาจจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของแนวปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะตรงกับความต้องการของคนในสังคมหรือไม่

หนึ่งตระกูลเป็นวัฒนธรรมการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ที่ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำมาหลายยุคหลายสมัยจนปัจจุบันกำลังจะเลือนหายไปจากถิ่นกำเนิด เนื่องจากไม่ได้รับความนิยมอย่างในอดีต คนรุ่นหลังไม่รู้จักหนังตะลุง รู้แต่ว่าหนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมการแสดงที่อยู่คู่กับภาคใต้มานาน การพัฒนาของสังคม เทคโนโลยี ทำให้สื่อต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ โรงภาพยนตร์ ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาของระบบโซเชียลเน็ตเวิร์ก (Social network) ทำให้การเลือกชมสื่อต่าง ๆ หลากหลายและสะดวกมากขึ้น ยิ่งทำให้วัฒนธรรมหนังตะลุงที่ยังคงรูปแบบการแสดงเดิมนั้นย่อมไม่ได้รับความนิยมอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของน้องเดียว นายหนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรมได้กล่าวว่า “การที่จะนำคนออกจากหน้าจอโทรทัศน์ หน้าจออินเทอร์เน็ตนั้นยากมาก ดังนั้นการแสดงหนังตะลุงจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัย ถ้ายังเล่นแบบเดิม ๆ คนก็ไม่สนใจ หนังตะลุงก็ไปไม่รอด” บัญญัติ สุวรรณแว่นทอง (สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2560)

การตระหนักถึงความสำคัญของการแสดงหนังตะลุงที่ได้รับความนิยมลดน้อยลงนี้เองทำให้หนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรม ได้ปรับปรุงรูปแบบการแสดงและคนตรีประกอบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัย โดยการศึกษาหาความรู้ ฝึกประสบการณ์ จากการถ่ายทอดจากครูหนังในอดีตนำมาประยุกต์ใช้กับความรู้ ความสามารถ ที่ได้จากการเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้งคำแนะนำจากศิลปินที่มีชื่อเสียงของภาคใต้ อย่าง เอกชัย ศรีวิชัย ทำให้น้องเดียวได้รับการยอมรับจากสังคมในความสามารถจนได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช สาขานาฏศิลป์และการแสดงในปี พ.ศ.2559 การสร้างความรัก ความเชื่อใจจากสมาชิกในสังคมจากกลุ่มเล็ก ๆ รอบตัวแล้วขยายสู่ชุมชนข้างเคียงและขยายเป็นสังคมที่กว้าง รวมถึงการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแหล่งสนับสนุนทางทุนทรัพย์หรือเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ในการแสดง จากที่กล่าวมานั้นน้องเดียวได้สร้าง “ทุน” ในการผลิตวัฒนธรรมหนังตะลุงซึ่งรวมไปถึงคนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงด้วย เช่นเดียวกันนั้นจึงสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่อง “ทุน” ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ (Pierre Bourdieu, 1997) ถูกกล่าวถึงไว้ใน (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2557 : 36-40) ที่ว่า ทุนนับได้ว่าเป็นมรดกที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ มีลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรมหรือเป็นสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ทั้งนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญของการกำหนดตำแหน่งในสังคม รวมไปถึงการมีบทบาทหรือความเป็นปัจเจกบุคคลในการเข้าไปในสนาม (field) ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ทางสังคม ทั้งนี้ บูร์ดิเยอร์ ได้แบ่งทุนออกเป็น 4 แบบ

1) ทุนเศรษฐกิจ (economic capital) ทุนที่สามารถเปลี่ยนรูปแบบเป็น “เงิน” ได้รวมไปถึงการครอบครองในทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงความสามารถและบทบาทในสังคม ทุนในรูปแบบนี้อาจจะอยู่ในรูปแบบขององค์กรหรือสถาบันที่มีสิทธิในทรัพย์สินนั้น ๆ ซึ่งทุนรูปแบบนี้มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในคณะหนังตะลุง

2) ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) แยกเป็น 3 รูปแบบคือ

2.1) ทุนที่รวมอยู่ในฮาบิตุส (embodied state) ทุนในรูปแบบนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางร่างกายที่ใช้เวลาในการสะสมและบ่มเพาะจากสิ่งที่อยู่รอบข้างหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่ได้พบเห็น ให้อยู่ในรูปแบบของกิริยาและจิตใจรวมถึงความเชื่อศรัทธา อุปนิสัยที่คงทนถาวร ทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้เป็นทุนที่สืบทอดผ่านทางพันธุกรรม และนั่นจะเป็นการซ่อนไว้ในปัจเจกบุคคลและในชนชั้นที่ดีที่สุด โดยสื่อกลางของการสืบทอด คือ เวลาที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัวจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการสะสมและการส่งผ่านจะเห็นได้จากเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นทุนวัฒนธรรมจะถูกสะสมอยู่ในตัวเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

2.2) ทุน ที่ถูกทำให้ อยู่ใน รูป ของ วัตถุ หรือ ที่ เป็น รูป ธรรม (objectified state) ทุนชนิดนี้เกี่ยวข้องกับวัตถุซึ่งมีมากมายดังนั้นก็นิยามเฉพาะคุณสมบัติของวัตถุที่มีความสัมพันธ์กับทุนวัฒนธรรมเช่นงานเขียน รูปภาพ เครื่องมือ หนังสือ อนุสาวรีย์ ฯลฯ

2.3) ทุนที่ถูกทำให้ อยู่ใน รูป ของ สถาบัน (institutionalization state) ทุนวัฒนธรรมที่ถูกสร้างมูลค่าให้มีคุณสมบัติที่คู่ควรกับผู้ที่ครอบครอง ให้อยู่ในรูปของวัตถุหรือรูปธรรมที่ถูกแยกออกจากปัจเจกบุคคล โดยถูกสร้างให้อยู่ในรูปของสถาบัน คือการรับประกันที่แสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรองและการสอบได้ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ได้รับการรับรองกับผู้ที่ไม่ได้รับการรับรอง

3) ทุนทางสังคม (social capita) เป็นทุนที่ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของและการแสดงความเป็นเจ้าของถูกต้องโดยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ระดมทรัพยากร การกระทำหรือความดีงามซึ่ง “ทุนทางสังคม” จะมีปริมาณมากน้อยเพียงไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในชุมชนนั่นเอง ทุนทางสังคมจึงสามารถแยกออกได้ 2 ลักษณะดังนี้

3.1) ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกของกลุ่มและเครือข่ายของสังคม ทรัพยากรในข้อนี้ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของสมาชิกของกลุ่มเสียทั้งหมดแต่จะ

ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพที่ตัวแสดงจะสามารถระดมมาได้ ดังนั้น ผลรวมของการมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแสดงส่งผลต่อคุณภาพของทุนทางสังคม

3.2) การรวมตัวกันของความรับรู้ความเข้าใจและการยอมรับ (cognition and recognition) เป็นคุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์ซึ่งสามารถเปลี่ยนรูปแบบเป็นทุนสัญลักษณ์ได้

บูร์ดิเออยังให้ความเห็นเรื่องทุนทางสังคมเพิ่มเติมว่า ทุนทางสังคมเป็นทุนที่สามารถเปลี่ยนรูปไปตามเงื่อนไขเฉพาะ เพราะทุนทางสังคมนั้นถูกสร้างขึ้นโดยอำนาจทางสังคมและต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการเป็นตัวแสดงที่มีประสิทธิภาพของปัจเจกบุคคลเองมิใช่สิ่งที่เกิดเองอย่างเป็นธรรมชาติ สถาบันจึงเป็นตัวสำคัญในความอยู่ของทุนทางสังคม ในความสัมพันธ์ที่ประกอบมากมายนี้เอง หากจะเพิ่มความสัมพันธ์ที่เป็นปัจเจกบุคคลในฐานะวัตถุของความสัมพันธ์นี้จะต้องลงทุนด้วย “ทุน” เพราะฉะนั้นคุณค่าของทุนทางสังคมจะไม่เท่าเทียมกันหรือถูกขีดกันโดยพันธะหรือเงื่อนไขเฉพาะที่ถูกสร้างขึ้น

4) ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capita) เป็นทุนที่สัมผัสรับรู้และยอมรับถึงการมีอยู่ เช่น ศักดิ์ศรี สถานภาพ อำนาจ ทุนสัญลักษณ์สามารถได้มาจากเกือบทุกที่ที่เห็นได้ชัดคือ การที่ปัจเจกบุคคลมีพื้นฐานเป็นทุนเศรษฐกิจที่ดีและมากพอ สังคมก็รับรู้ถึงการมีสถานะที่มั่นคงมั่งคั่งและเมื่อบุคคลดังกล่าวได้มีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมโดยการบริจาค การจัดตั้งสมาคม บุคคลผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เจ้บุญด้วยคำว่าเป็นคนดีของสังคม

ภาพที่ 1 การแสดงคอนเสิร์ตร่วมกับ เอกชัย ศรีวิชัย ศิลปินที่มีชื่อเสียงของภาคใต้แสดงถึงการลงทุนในรูปแบบของการยอมรับ ความน่าเชื่อถือ
 ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ สนามกีฬากลางอำเภอหลังสวน 21 มกราคม 2561

ภาพที่ 2 : แสดงถึงการลงทุนในรูปแบบของสถาบัน พ.ศ.2559
 ที่มา : <https://web.facebook.com/lukungnews/photos>

ภาพที่ 3 แสดงถึงการให้การสนับสนุนจากแหล่งทุนทรัพย์

ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์

การพัฒนารูปแบบการแสดงของหนังตะลุงคน้องเดี่ยวและรูปแบบดนตรีประกอบการแสดง เรียบเรียงเพลงประกอบการแสดงจากบทเพลงที่ได้รับความนิยมในช่วงเวลานั้น ๆ แทนเพลงไทยเดิมที่เล่นมาแต่ในอดีตให้มีความสนใจโดยได้หล่อหลอมเอาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นแสดงออกมาในรูปของมหรสพที่ให้อรรถรสและความบันเทิง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อคนไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าคณะหนังตะลุงจะต้องพัฒนาการแสดงและรูปแบบดนตรีประกอบการแสดงอยู่เสมอเพราะ “การดำรงอยู่” ในสังคมที่ผู้คนในสังคมนั้นมีตัวเลือกหรือช่องทางในการเลือกหาความบันเทิงให้กับตัวเองและด้วยสภาพทางสังคมที่สมาชิกในคณะหนังตะลุงเองต้องแบกรับภาระในการดำรงชีวิต

ดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นตัวกลางในการสื่ออารมณ์ของตัวหนังตะลุงที่มีความสอดคล้องการแสดง รวมถึงการใช้ดนตรีในการเล่าเหตุการณ์แทนคำพูดเพื่อใช้ผู้ชมได้เข้าใจการแสดงและช่วยเพิ่มอรรถรสในการชมการแสดง ในปัจจุบันหนังตะลุงได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสาร ค่านิยม เป็นต้น ทำให้รูปแบบการแสดงและดนตรีประกอบการแสดงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้อง

กับกระแสสังคมที่มีเปลี่ยนแปลงสู่ยุคโลกาภิวัตน์รวมถึงการตอบสนองความต้องการของผู้ชมการแสดง

การศึกษาวิจัยในครั้งผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปรับตัวของหนังตะลุงหลังจากที่ความนิยมของการชมการแสดงนั้นลดน้อยลง กลุ่มผู้ชมการแสดงมีน้อยลง ซึ่งมีแนวโน้มจะเลือนหายไป โดยศึกษาผ่านกระบวนการผลิตและการผลิตซ้ำของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดี่ยวลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช ว่ากระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันนี้มีผลต่อการผลิตซ้ำดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงอย่างไร รูปแบบดนตรีที่ผลิตออกมามีรูปแบบเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดี่ยวลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะน้องเดี่ยวที่ใช้ในกระบวนการผลิตซ้ำในช่วงปี พ.ศ. 2560 บทเพลงออกรูปฤาษีหรือชกฤาษี ออกโคหรือออกรูปพระอิศวรและออกรูปปรายหน้าบท
2. ศึกษาเนื้อหาสาระและรูปแบบดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงคณะน้องเดี่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง หมายถึง กระบวนการผลิตซ้ำทางดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม

หนังตะลุงให้สอดคล้องกับกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ คุณลักษณะด้านรูปแบบ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านปัจจัย ด้านแนวคิดและคุณค่าทางดนตรี รูปแบบทางดนตรี หมายถึง ทำนอง เสียงประสาน จังหวะ โครงสร้างของเพลง ประกอบการแสดงหนังตะลุง

ออกรูปฤๅษีหรือชัฎฤๅษี หมายถึง การนำรูปฤๅษีออกมาแสดงโดยการเชิดก่อน แสดงเรื่องเรียกว่าฤๅษีท่องโรงหรือฤๅษีท่องโรง เป็นรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนครู อาจารย์ ก่อนออกแสดงนายหนังนำมาตั้งหรือแนบบนหัวแล้วอธิฐานขอพร

ออกโคหรือออกรูปพระอิศวร หมายถึง การนำรูปพระอิศวรทรงโคออกมาแสดง พระอิศวรเป็นเทพองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ หนังตะลุงนับถือเพราะเชื่อว่าเป็นเทพแห่ง ศิลปะการแสดงดนตรี พระอิศวรทรงโคสีขาวเรียกว่า นนทิ

ออกรูปปราชญ์หน้าบท หมายถึง การนำรูปปราชญ์หน้าบทออกมาแสดงซึ่งเปรียบเป็นเสมือนตัวแทนของนายหนังรูปถือดอกบัวแทนเครื่องสักการะคุณ

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้มาจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ที่ใช้เครื่องมือ คือ การรวบรวมเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบบทความวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. เพลงประกอบการแสดงหนังตะลุงที่ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำ
 - (1) ทำนองเพลง (Melody) ที่ยังคงความเป็นพื้นบ้านยังคงยึดเสียงหลัก 5 เสียงของบันไดเสียง ใช้การเปลี่ยนบันไดเสียงที่มีลักษณะของความสัมพันธ์กันของโน้ตตัวที่ 5 ของบันไดเสียง เพื่อให้การเปลี่ยนบันไดมีความกลมกลืนกัน

(บรรจง ชลวิโรจน์, 2556) ถึงแม้ว่าทำนองจะถูกเรียบเรียงใหม่โดยการนำเพลงที่สืบทอดกันมาจากอดีตผสมผสานกับทำนองเพลงสมัยนิยม หลากๆแนว รวมทั้งการบรรเลงที่อาศัยความชำนาญของนักดนตรีและแนวคิดของนายหนังตะลุงในการเรียบเรียงเพลง ทำนองเพลงที่ได้จึงเป็นทำนองร่วมสมัย ฟังง่าย กระชับเวลา สอดคล้องกับการเชิดหรือการออกรูปหนังในแต่ละตัว ดังนั้นในการเรียบเรียงทำนองผู้เรียบเรียงจำเป็นต้องฟังเพลงหลากหลายแนวเพื่อนำเอาทำนองที่เหมาะสมหรือทันสมัยมาเรียบเรียง

ภาพที่ 4 ตัวอย่างทำนองเพลงประกอบการออกรูปพระอิศวรหรือออกรูปโค หนังตะลุงคณะน้องเดี่ยว

ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์

ตรงกับคำกล่าวที่ว่า “ทำนองเพลงดั้งเดิมที่เป็นเพลงประกอบการออกรูปไม่ว่าจะเป็นรูปฤาษี รูปโคหรือรูปพรายหน้าทเป็นเพลงไทยเดิม นำมาเพิ่มโน้ตให้น่าสนใจ เอาทำนองเพลงสมัยใหม่มาใส่บ้าง ส่วนมากเป็นเพลงลูกทุ่ง บางเพลงคิดทำนองใหม่ อย่างเพลงออกรูปโคเอาทำนองเพลงสำเนียงภาคอีสานมาใส่เพื่อให้หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่นายหนังจะเป็นคนให้โจทย์คิดแล้วนำมาต่อกันเป็นท่อน ๆ ตัดทอนให้สั้นลงให้จบในเวลาประมาณ 3-5 นาที” (สนั่น นิตธรรมรังสี 2560 : สัมภาษณ์)

(2) เสียงประสาน (Harmony) ถูกเรียบเรียงจากพื้นฐานของเพลงสมัยนิยมหรือรูปแบบจากเพลงตะวันตกคือทำนองเป็นแนวอนเสียงประสานหรือคอร์ดเป็นแนวตั้งแนวทำนองใช้การดำเนินทำนองโดยปี่ไฉมมีเครื่องดนตรีสากลอย่าง กีตาร์และคีย์บอร์ด

บรรเลงในทำนองเดียวกัน (Unision) แต่ละเครื่องจะเป็นการบรรเลงในเอกลักษณะของแต่ละเครื่อง ใช้กีตาร์เบสเป็นเสียงต่ำบรรเลงเป็นตัวแรกของคอร์ด (Tonic) การเคลื่อนที่ของคอร์ดเป็นการใช้คอร์ดหลักในบันไดเสียง รูปแบบการเคลื่อนคอร์ดเป็นเคลื่อนเข้าหาคอร์ดแรกของบันไดเสียง (Root chord) เรียกว่า เพอเฟ็คเคเดนซ์ (Perfect Cadence) คือจุดพักที่สมบูรณ์ (บรรจง ชลวิโรจน์, 2542)

รูปแบบของคอร์ดนั้นที่ใช้ถูกบังคับด้วยทำนองที่ยังคงเป็นพื้นบ้านดังนั้นคอร์ดที่ใช้จึงถูกจำกัด เพื่อความหลากหลายจึงใช้การเปลี่ยนบันไดเสียงของเพลงเพื่อเปลี่ยนเสียงประสานด้วย โดยรวมแล้วใช้การประสานเสียงแบบดนตรีตะวันตกเป็นหลัก เพื่อสีสันของบทเพลงที่สำคัญไปกว่านั้นผู้ชมการแสดงสามารถเข้าถึงดนตรีประกอบการแสดงได้มากขึ้น

The image shows a musical score for a song. It includes a vocal line (V.) and accompaniment for guitar (Gtr.), electric bass (E.B.), drums (D.S.), and piano (Pia. 1). The score is written in a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The vocal line starts with a 'c sample' and includes a section marked 'A'. The guitar part features chords such as D, G, and C. The bass part provides a steady accompaniment. The piano part is mostly silent, with some notes in the later measures. The drums provide a rhythmic accompaniment.

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการประสานเสียงเพลงออกกรุปอาชี หนังตะลุงคณะน้องเดี่ยว
ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์

สอดคล้องกับคำกล่าวของนักดนตรีที่ว่า “นายหนังให้อิสระเต็มที่ในการบรรเลงสามารถใส่คอร์ดเพลง ลูกเล่นต่าง ๆ ในการบรรเลง นายหนังจะคอยฟังความเหมาะสม

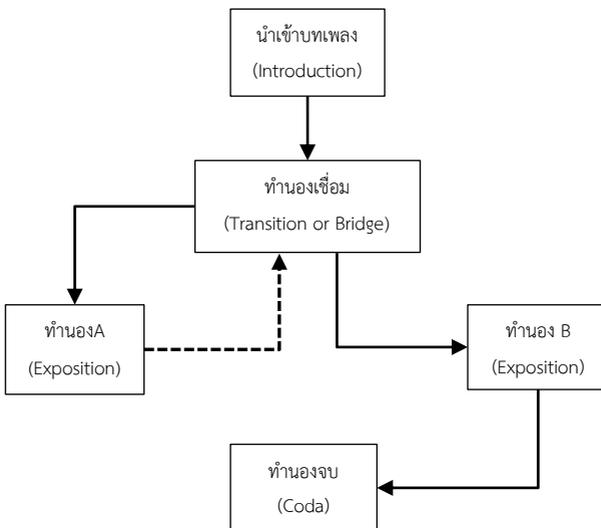
ทำให้นักดนตรีไม่เครียดเวลาต่อเพลงหรือคิดเพลงใหม่” (ชิตนพวงศ์ อินทรสุวรรณ, 2560 : สัมภาษณ์)

(3) การผสมวง (Band) วงดนตรีประกอบการแสดงของหนังตะลุงคณะน้องเดียนั้นถือเป็นวงดนตรีประกอบการแสดงที่มีนักดนตรีมากที่สุดในคณะหนังตะลุงในภาคใต้ขณะนี้ เพราะความสามารถในการเรียบเรียงดนตรีความสามารถในการร้องเพลงของนายหนังทำให้ต้องการแนวดนตรีที่หลากหลาย ดังนั้นเครื่องดนตรีสากลจึงมีบทบาทมากขึ้น นอกจากเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ทุกวงต้องมีอย่าง โหม่ง (ฆ้องคู่) ฉิ่ง กลองทับ ปี่ อย่างละหนึ่งเครื่องแล้ว เครื่องดนตรีสากลที่นำมาผสมนั้นถูกให้ความสำคัญไม่น้อยเพราะเครื่องดนตรีอย่างคีย์บอร์ดจำนวน 2 เครื่อง มีหน้าที่ดำเนินทำนองคู่กับปี่และเล่นคอร์ดกีตาร์ 2 ตัว มีหน้าที่ดำเนินทำนองหลักคู่กับปี่และเล่นเสียงประสานในรูปแบบของคอร์ดหน้าที่สำคัญของคีย์บอร์ดและกีตาร์ที่ดำเนินทำนองหลักนั้น เพื่อบรรเลงโน้ตที่ปี่ไม่สามารถเล่นได้เพราะปี่มีข้อจำกัดในเรื่องของเสียง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการนำเครื่องดนตรีสองชนิดนี้มาบรรเลงทำนองหลัก นอกจากแนวดนตรีผสมผสานนั้นให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้วยังเพิ่มสีสันในทำนองเพลงอีกด้วย ทั้งนี้กลองรุมบ้าและกองโก้ ที่นำมาเสริมกับกลองทับมีบทบาทในการทะลายข้อจำกัดของกลองทับที่บรรเลงได้แค่ 2 เสียงเพิ่มกระสวนจังหวะในการบรรเลงที่หลากหลายมากขึ้น มีอิสระในการบรรเลงอย่างเต็มความสามารถ ดังคำกล่าวของนักดนตรีของคณะว่า “นักดนตรีส่วนใหญ่จะเป็นคนบ้านเดียวกัน เป็นลูกเป็นหลานอดีตนักดนตรี มาฝึกมาหาประสบการณ์ มาฝึกแล้วนายหนังก็รับมาเข้าวงหมด วงเลยใหญ่กว่าที่อื่น นักดนตรีวัยรุ่นนั้นก็วงดนตรีสดจริงของตัวเอง เวลาที่ไม่เล่นหนังตะลุง ก็ไปทำเพลง เผยแพร่ทาง Youtube บ้าง” (ทินรงค์, 2560 : สัมภาษณ์)

(4) รูปแบบเพลง (Format) เป็นการนำรูปแบบของเพลงร่วมสมัยหรือรูปแบบของเพลงตะวันตก คือ มีท่อนนำ (Introduction) ทำนองหลัก (Exposition) ส่วนขยายทำนอง (Development) ส่วนเชื่อมทำนอง (Transition) และส่วนจบเพลง (Coda) ซึ่งในความยาวของแต่ละส่วนนั้นมีความยาวเท่ากับเพลงทั่วไปในปัจจุบันที่นิยมฟังกันของผู้ชมการแสดง ซึ่งรูปแบบหรือฟอร์มของเพลงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเพลง

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของคนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงฯ

แบบ A A' B A (Ternary form or Song form) หรือ A B A C A (Rondo Form) ทั้งนี้รูปแบบเพลงประกอบการแสดงอาจจะถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับการเชิดรูปหนังในแต่ละรูปได้เพื่อให้เข้ากับเอกลักษณ์ของรูปหนังตะลุงนั้น ๆ บทเพลงทุกที่ใช้ประกอบการแสดงหนังตะลุงถูกเรียบเรียงขึ้นโดยประกอบด้วยวรรคและประโยคเพลง และประโยคเหล่านี้ก็จะนำมาผูกเรียงร้อยเข้าด้วยกันจนเป็นเพลงที่สมบูรณ์ ส่วนคีตลักษณ์เปรียบได้กับฉันทลักษณ์ในวรรณคดี เป็นโครงสร้างร้อยแก้วที่แยกแยะโคลง ฉันท กวพย กลอนให้มีความแตกต่าง คีตลักษณ์ทางดนตรีก็เช่นเดียวกัน มีโครงสร้างที่ยืดถือได้เป็นแบบอย่าง โดยมีทำนองและกัญแจเสียงเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของคีตลักษณ์เหล่านี้ (ณัชชา โสคติยานุรักษ์, 2544)

ภาพที่ 6 ตัวอย่างโครงสร้างเพลงประกอบการแสดงหนังตะลุง เพลงออกฤาษีของคณะน้องเดี่ยว

ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์

จากการวิเคราะห์ดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดี่ยวลูกทุ่ง วัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำพบว่า การเรียบเรียงเพลงประกอบการแสดงนั้น เพื่อให้ผู้ชมการแสดงเกิดความพึงพอใจ มุ่งตอบสนองความต้องการของทุกเพศ ทุกวัย อีกทั้งสถานการณ์ปัจจุบัน กล่าวคือ เวลาต้องจำกัด สไตลเพลงต้องร่วมสมัย ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นวิธีการบรรเลง ทำนองเพลงที่ได้รับความนิยม สลับสับเปลี่ยนกับทำนองพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของหนังตะลุง ถึงแม้ว่าเพลงดังกล่าวจะเป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการไหว้ครู ระลึกถึงบุญคุณครูบาอาจารย์ ไหว้สิ่งศักดิ์ในสถานที่ที่ใช้แสดงอย่างเพลงที่ผู้วิจัยนั้นนำมาวิเคราะห์ถือเป็นเพลงสืบทอด เพลงสำคัญอย่างยิ่งหนังตะลุงคณะน้องเดี่ยวยังจำเป็นต้องปรับรูปแบบ เรียบเรียงใหม่ บรรเลงในสไตล์เพลงร่วมสมัยเพื่อให้ผู้ชมการแสดงเข้าใจ เข้าถึง รับรู้ ความหมายของการแสดงหนังตะลุงนั้นเองสอดคล้องกับคำกล่าวที่น้องเดี่ยวที่ว่า

“การที่เราแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์นั้นสำคัญที่สุดอยู่ที่ใจของเรา เรามีความเชื่อ ความศรัทธามากแค่ไหน อย่างอื่นเป็นแค่ส่วนประกอบเท่านั้น เรายกมือไหว้อธิษฐานก็ถือว่าเราได้ระลึกถึงแล้วเพราะฉะนั้น การที่เราทำให้ผู้ชมนั้นเข้าใจด้วยถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว”

2. เจ็อนไขของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมดนตรีประกอบการหนังตะลุง

ความยั่งยืนของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับ การสืบสานของคนในวัฒนธรรมนั้นๆ จะด้วยวิธีการบอกเล่า บันทึก สื่อสารและการสืบทอดที่ต้องใช้บุคคล กลุ่มบุคคลในการสืบทอดวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข ทินวิมาน, 2551) คณะหนังตะลุงน้องเดี่ยวเป็นหนึ่งในบุคคลและกลุ่มบุคคลที่กำลังสืบสานวัฒนธรรมหนังตะลุงให้ยังคงได้รับความนิยมาจกอดีตจนปัจจุบัน รูปแบบการสืบสานวัฒนธรรมของหนังตะลุงคณะน้องเดี่ยวได้นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะการพัฒนาเทคโนโลยีเคยทำให้วัฒนธรรมหนังตะลุงเกือบจะเลือนหายไปจากความทรงจำของคนในภาคใต้ “เป็นแค่วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือวัฒนธรรมที่ไม่มีชีวิต” ซึ่งน้องเดี่ยวได้กล่าวไว้

ความรู้ เหตุการณ์ปัจจุบันทั่วประเทศและต่างประเทศ ภาษา แนวดนตรีและอื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้หนังสามารถนำมาประยุกต์ในการแสดงหนังตะลุงเพื่อตรงกับความต้องการของชมการแสดง เมื่อการแสดงหนังตะลุงสามารถเข้าถึงผู้ชมการแสดงแล้วเกิดการยอมรับ เป็นค่านิยม ซึ่งส่งผลให้หนังตะลุงมีบทบาทหน้าที่ในสังคมในเรื่องของการแสดงถึงความ เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ ในด้านของความเชื่อและด้านความบันเทิง การเลือกชมหนังตะลุงได้ทุกเวลา หนังตะลุงมีการแสดงสดบ่่อยขึ้น การเดินทางไปชมหนังตะลุงสะดวกขึ้นแล้วแต่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีทั้งสิ้น คณะหนังตะลุงน้องเดียวได้ปรับตัวให้ทันกับการพัฒนานี้ทำให้คณะหนังตะลุงน้องเดียวได้รับความนิยมของผู้ชมการแสดง ส่งผลให้วัฒนธรรมกลับมาจับต้องได้และมีชีวิตอีกครั้ง

อีกหนึ่งเงื่อนไขนอกจากการสืบสานแล้ว คือ ความเป็นอยู่ของคณะหนังตะลุงการมีรายได้จากการว่าจ้างให้ไปแสดงตามงานต่าง ๆ และรายได้จากการสนับสนุนบริษัทห้างร้านที่แลกกับการโฆษณาสินค้า เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้สมาชิกของคณะมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคงทางรายได้ เป็นทุนทรัพย์เพื่อตอบสนองความต้องการของตน ทำให้กำลังใจที่จะผลิตหนังตะลุงและออกแสดงหนังตะลุงต่อไป ดังคำกล่าวที่เอกชัย ศรีวิชัยที่ถือว่าเป็นครูของน้องเดียนายหนังตะลุงคนหนึ่ง กล่าวว้า

“เราอย่าไปกลัวความเจริญ เพราะเราห้ามความเจริญไม่ได้ เราต้องให้ความเจริญนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อวัฒนธรรมของเรา การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงนั้นไม่ใช่เรื่องผิดถูก มันอยู่ที่ว่าเราแสดงอะไรออกไป สื่่ออะไรออกไปให้คนดูแล้วคนดูเข้าใจเราอย่างที่เราทำ เช่น การเอามโนราห์ขึ้นมาแสดงบนเวทีคอนเสิร์ต เอาบทมโนราห์มาใส่ในเพลงลูกทุ่ง ซึ่งในขณะนั้นมโนราห์ได้รับความนิยมน้อยลงเรื่อยๆ อย่าลืมนว้าวัฒนธรรมใดก็ตามที่ยึดเอาแนวปฏิบัติเดิม ๆ แต่ต้องไม่ได้ วัฒนธรรมนั้นจะหายไปนทีสุด” (เอกชัย ศรีวิชัย, 2561 : สัมภาษณ์)

3. กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

(1) การผลิต(Product) วัฒนธรรมหนังตะลุงของคณะหนังตะลุงน้องเดียวเกิดจากความรัก ความชอบในวัฒนธรรมหนังตะลุงของน้องเดียนในฐานะนายหนัง ศรีทธา

ในความสามารถของนายหนังรุ่นครู จึงได้ศึกษา ฝึกฝน เรียนรู้ สร้างเสริมประสบการณ์ จนเป็นที่ยอมรับจากคนใกล้ชิดแล้วขยายสู่ชุมชน จากชุมชนหนึ่งสู่อีกชุมชนหนึ่งและกว้างขึ้นเรื่อยๆจนปัจจุบันถือว่าเป็นที่นิยมที่สุดในภาคใต้ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้นประกอบกับสื่อเทคโนโลยี ทำให้การผลิตหนังตะลุงมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันกับกระแสการพัฒนาของสังคมอย่างที่กริสโวลด์ (Grisworld, 2004) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ผู้ผลิตต้องศึกษาสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ เพื่อให้การผลิตนั้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องอาศัยความเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมที่ตรงกันของผู้ผลิตและผู้รับ

ในการผลิตการแสดงหนังตะลุงรวมถึงดนตรีประกอบการแสดงและองค์ประกอบอื่น ๆ ทำให้การแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดี่ยวเป็นที่ยอมรับเป็นบริเวณกว้างขึ้น นับว่าเป็นเรื่องที่ยากไม่น้อยในการผลิตหนังตะลุงที่นับว่าเป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ด้วยนี่เองที่ทำให้คณะหนังตะลุงน้องเดี่ยวต้องฝ่าด่านขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา ในเรื่องของการปฏิบัติในการแสดง เนื้อเรื่อง บท กลอน รวมถึงดนตรีประกอบการแสดงที่ได้นำโครงสร้างของดนตรีตะวันตกมาเรียบเรียงเพลงประกอบการแสดง โดยการนำทำนองเดิมมาดัดแปลง (Cover) การแต่งทำนองขึ้นมาใหม่ในรูปแบบผสมผสานทำนอง การเพิ่มเครื่องดนตรีสากลในการบรรเลงทั้งทำนองและเสียงประสาน การให้นักดนตรีอิสระในการบรรเลงทั้งเทคนิคและประสบการณ์จึงได้ถูกนำมาใช้ ซึ่งน้องเดี่ยวอุทวิพากษ์ วิวิจารณ์จากคณะหนังตะลุงคณะอื่น ครูหนังตะลุงและผู้ชมหนังตะลุงเอง ในบางส่วนที่ยังคงยึดติดกับการแสดงแบบเดิม

ภาพที่ 7 แสดงถึงการปรับปรุงแบบการแสดงของหนังตะลุงในรูปแบบที่ไม่จำกัดสถานที่
ที่มา : อนุสิทธิ์ บุญวงศ์

การคิดรูปแบบการแสดงหนังตะลุงจึงเป็นไปอย่างอิสระและที่สำคัญตามจินตนาการด้วยความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่มีข้อจำกัด ประกอบกับปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารรวดเร็ว สามารถเลือกชมสื่อต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ยิ่งช่วยให้การคิดสร้างสรรค์การแสดงหนังตะลุงให้ทันสมัย ตอบสนองผู้ชมการแสดงเป็นไปอย่างทันต่อเหตุการณ์และเป็นปัจจุบัน รวมทั้งการเรียบเรียงเพลงที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเพลงยอดนิยม ทั้งเพลงลูกทุ่ง เพลงสตริงรวมทั้ง เพลงประจำภาคต่าง ๆ ล้วนเป็นวัตถุดิบในการผลิตดนตรีประกอบการแสดงให้มีสีสันทั้งสิ้น “ทำนองเพลงที่คุ้นหู สีสันของเครื่องดนตรีที่หลากหลาย จังหวะที่สนุกสนานสอดประสานกับการเชิดรูปหนัง สอดคล้องกับเวลาสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน”

(2) การเผยแพร่ (Distribute) หนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมการแสดงที่ในอดีตนับเป็นมหรสพ ใช้ในการแสดงในงานต่าง ๆ เช่นงานประจำปีของอำเภอ งานวัดรวมทั้งงานศพ งานบวชและยังเป็นการแสดงทางความเชื่อในเรื่องของการแก้บน ในปัจจุบันก็ยังคงแสดงในโอกาสดังกล่าวอยู่ แต่ก็พบว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งเกือบจะไม่ได้รับความนิยม เนื่องด้วยข้อจำกัดในการชมหนังตะลุงไม่ว่าจะเป็นเรื่องเวลาการรับชม การแสดง

ไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย วิถีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปล้วนเป็นเหตุให้หนังตะลุงไม่ได้รับการนิยมนิ่งสิ้น

ภาพที่ 8 การชมหนังตะลุงผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media)

ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=_egCSXlcrlo&t=6s

หนังตะลุงคณะน้องเดียวได้นำเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้ ส่งผลให้ความนิยมแพร่กระจายเป็นที่รู้จักอย่างรวดเร็ว การบันทึกวิดีโอเพื่อเผยแพร่ทำให้ผู้ชมการแสดงสามารถชมการแสดงย้อนหลังโดยสามารถเลือกเวลาชมการแสดงได้ การเผยแพร่ในระบบเครือข่ายสังคมที่ใหญ่กว่าในรูปแบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่ปัจจุบันเป็นการเข้าถึงที่ง่าย สะดวก เมื่อมีผู้ชมการแสดงมากขึ้น ความนิยมแพร่หลายมากขึ้น เมื่อการชมการแสดงหนังตะลุงไม่ถูกจำกัด แล้วยังสามารถเพิ่มจำนวนและช่วงอายุของผู้บริโภคหรือผู้ชมการแสดงที่กว้างขึ้นผู้บริโภคหรือผู้ชมการแสดง ทำให้การแสดงหนังตะลุงคณะน้องเดียวเป็นที่รู้จักอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความสามารถของนายหนังทั้งเรื่องการร้องเพลง ขับบทและที่ขาดไม่ได้ คือ มุขตลกที่ทันเหตุการณ์ ทุกเพศทุกวัยสามารถรับชมได้ การเผยแพร่ยังสามารถเลือกตอนการแสดงในช่วงน่าสนใจออกเผยแพร่ทำให้การชมการแสดงยิ่งนำติดตามมากขึ้น เพราะเหตุนี้เมื่อหนังตะลุงคณะน้องเดียวแสดงที่ไหนผู้ชมการ

แสดงจึงติดตามไปชมเป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างสม “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

(3) การบริโภค (Consumption) ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การสื่อสารส่งผลให้ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงมีวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปจากอดีต การทำงานที่เร่งรีบเพื่อให้ทันกับเวลา การทำงานที่หนักขึ้น การคมนาคมที่สามารถเดินทางถึงกันอย่างง่ายดาย การเลือกใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อเลือกชมความบันเทิงทางเลือกล้วนทำให้ค่านิยมการรับชมหนังตะลุงเปลี่ยนแปลงไปด้วย ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การชมหนังตะลุงเพื่อความบันเทิงมากขึ้น การแข่งขันกับความบันเทิงอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ เพลง เป็นต้น ทำให้นายหนังและคณะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตการแสดงหนังตะลุงให้ตรงกับความต้องการของผู้ชม หนังตะลุงในอดีตเป็นการแสดงที่รวมความเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ มีทั้งความเชื่อ ภาษา ดนตรี ขนบธรรมเนียม สื่อกฎสภาพความเป็นอยู่ของสังคม ผู้ชมการแสดงรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวผ่านการชมหนังตะลุง การรับหนังตะลุงไปแสดงนั้นยังแสดงถึงความมีฐานะทางสังคมของบุคคลอีกด้วย

การแสดงหนังตะลุงในอดีตจึงเป็นการแสดงที่แขวงไปด้วยความหน้าเกรงขาม เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความลึกลับ การเข้าถึงการแสดงหนังจึงเป็นไปได้ยาก ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงในสมัยก่อนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่ เพราะเข้าใจการสื่อสารของหนังตะลุงถึงผู้ชม เวลาในการแสดงยาวนานเกือบทั้งคืน พิธีกรรมต่าง ๆ ก่อนการแสดงนานหลายชั่วโมง เนื้อเรื่องที่ซับซ้อน สีสันของคนตรีน้อย ทำให้ไม่สามารถเข้าใจได้ง่าย การเข้าถึงการแสดงจึงเป็นไปได้ยาก จึงเป็นสาเหตุทำให้การแสดงหนังตะลุงได้รับความนิยมน้อยลง เมื่อมีสื่อทางเลือกอื่น ๆ เข้ามา

การผลิตหนังตะลุงที่ตรงกับความต้องการของผู้ชมอย่างปัจจุบัน ที่วิถีชีวิตขึ้นอยู่กับ การพัฒนาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ต้องปรับตัวเกี่ยวกับการทำมาหากิน เวลาจึงเป็นสิ่งที่ มีค่า การเลือกชมได้ในเวลาที่ต้องการ เน้นความบันเทิง สนุกสนาน ทันต่อเหตุการณ์ ความสามารถที่หลากหลายของนายหนังรวมทั้งนักดนตรี เรื่องที่ทำการแสดงต้องเข้าใจง่ายด้วยการใช้ภาษาทันสมัย มุขตลกที่นำเรื่องรอบตัวที่พบเห็นมาดัดแปลงและที่สำคัญที่

เพศทุกวัยต้องสามารถรับชมได้ โดยยังคงความเป็นวัฒนธรรมของการแสดงภาคใต้เอาไว้ แต่ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ชมการแสดงที่ต้องการความกระชับของพิธีการก่อนการแสดง ดนตรีประกอบที่มีทำนองคันทูหรือทำนองเป็นที่รู้จัก เรียบเรียงให้มีความหลากหลายรวมทั้งจังหวะที่สอดคล้องกับการเชิดรูปหนัง เมื่อตรงกับความต้องการของผู้ชมการแสดงทำให้หนังตะลุงที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “วัฒนธรรมการแสดงหนังตะลุง” ยังคงอยู่สืบไป

(4) การผลิตซ้ำ (Reproduction) ความยั่งยืนของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับการสืบสานของคนในวัฒนธรรมนั้น ๆ จะด้วยวิธีการบอกเล่า บันทึก สื่อสารและการสืบทอดที่ต้องใช้บุคคล กลุ่มบุคคลในการสืบทอดวัฒนธรรม คณะหนังตะลุงน้องเดียวเป็นหนึ่งในบุคคลและกลุ่มบุคคลที่กำลังสืบสานวัฒนธรรมหนังตะลุงให้ยังคงได้รับความนิยมจากอดีตจนปัจจุบัน คณะหนังตะลุงน้องเดียวเป็นผลจากการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมหนังตะลุงที่คณะหนังตะลุงในอดีตได้วางพื้นฐานแนวผลิตหนังตะลุงไว้เพื่อสืบทอดต่อกัน มาใช้อย่างเกิดประโยชน์ จากการพัฒนาเทคโนโลยีเคยทำให้วัฒนธรรมหนังตะลุงเกือบจะเลือนหายไปจากความทรงจำของคนในภาคใต้

รูปแบบการสืบสานวัฒนธรรมของหนังตะลุงคณะน้องเดียวได้นำเอาเทคโนโลยีและการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นตัวแปรสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของผู้บริโภคหรือผู้ชมการแสดง การปรับตัวของสื่อโดยเฉพาะสื่อทางวัฒนธรรมที่ค่อยๆ ปรับตัวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการผลิตซ้ำโดยการนำเอาความต้องการของผู้บริโภคเป็นเป้าหมายในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

แนวการผลิตซ้ำที่หนังตะลุงคณะน้องเดียวได้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของหนังตะลุงในอดีตยึดถือขนบธรรมเนียมปฏิบัติประกอบกับการปรับตัวให้ทันกับการพัฒนาทางสังคม ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ ประสบการณ์ การเรียนรู้ ทั้งตัวนายหนังและสมาชิกในคณะ ความเห็นอกเห็นใจ ไว้นื้อเชื่อใจในหมู่คณะและสำคัญที่สุดในการผลิตและการผลิตซ้ำ คือ การสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ชมการแสดง

แนวทางการผลิตซ้ำนี้ นายหนังตะลุงรุ่นต่อไปสามารถนำไปเป็นแบบอย่างและพัฒนาการผลิตหนังตะลุงต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การผลิตซ้ำทางดนตรีประกอบหนังตะลุงซึ่งรวมไปถึงรูปแบบการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดียว เกิดจากความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม ผู้มีอำนาจ ผู้ผลิต และผู้บริโภค ล้วนส่งผลให้การผลิตซ้ำการแสดงหนังตะลุงนั้นสามารถมองได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้การแสดงหนังตะลุงกลับมาเป็นที่นิยม ในด้านเศรษฐกิจเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ของสมาชิกในวงรวมถึงบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงหนังตะลุง แต่ในขณะที่เดียวกันยังก่อให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์และมุมมองหรือการรับรู้ความหมายของการแสดงหนังตะลุงใหม่ที่ไม่ได้เลือนหายแต่กลับมีการปรับตัวให้เข้ากับบทบาทในสังคมในฐานะวัฒนธรรมที่อยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยนั่นเอง ซึ่งสรุปเป็นกระบวนการผลิตซ้ำได้ว่า

1. ด้านการผลิต (Product) น้องเดียวนายหนังตะลุงมีบทบาทสำคัญในการผลิตรูปแบบการแสดงหนังตะลุงและดนตรีประกอบหนังตะลุงจากการสร้าง “ทุน” โดยการใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ คิดสร้างสรรค์ นำรูปแบบการแสดง รูปแบบดนตรีประกอบการแสดงมาบูรณาการกับพื้นฐานของการแสดงหนังตะลุงในอดีตจนสามารถสร้างรูปแบบการแสดงหนังตะลุงและดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงที่เป็นเอกลักษณ์ของคณะทั้งนี้ยังได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากบุคคลทั้งในคณะหนังตะลุงและบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการผลิตรูปแบบการแสดงหนังตะลุงและดนตรีประกอบการแสดงในปัจจุบันจึงอยู่บนความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุงเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้ชมการแสดง

2. ด้านการเผยแพร่ (Distribute) คณะหนังตะลุงภายใต้การนำของน้องเดียวนายหนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรมสู่สังคมหรือผู้ชมการแสดงโดยการเพิ่มช่องทาง การรับชมการแสดงในรูปแบบโซเชียลมีเดีย เป็นการขยายการรับรู้ผู้ชมจากเดิมที่

ต้องชมการแสดงสดเท่านั้นและเป็นเฉพาะเวลากลางคืน เมื่อสามารถเพิ่มช่องทางการรับชมได้ ผู้ชมก็ขยายกว้างขึ้นเช่นกันไม่ว่าจะเป็นวัยในการรับชม กลุ่มอาชีพรวมทั้งการขยายพื้นที่ไปยังภูมิภาคอื่นอีกด้วย เมื่อการเผยแพร่ประสบความสำเร็จ รูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ได้สื่อกไปยังผู้รับชมการแสดง พร้อมทั้งเป็นสร้างการรับรู้ทางวัฒนธรรมการแสดงหนังตะลุงและดนตรีประกอบหนังตะลุงก็ประสบความสำเร็จไปด้วย

3. ด้านการบริโภค (Consumption) ผู้ชมการแสดงหนังตะลุงที่ได้รับชมการแสดงหนังตะลุงมีความเข้าใจในวัฒนธรรมการแสดงหนังตะลุง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการแสดง ดนตรีประกอบการแสดง ขนบธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติ ภาษา ความบันเทิง เกิดเป็นค่านิยมในการรับชมหนังตะลุงเพิ่มขึ้น สังเกตได้จากเด็กรุ่นใหม่หันมาสนใจหนังตะลุงมากขึ้น คณะหนังตะลุงมีงานแสดงมากขึ้นรวมไปถึงยอดการเข้าชมการแสดงหนังตะลุงย้อนหลังทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) มากขึ้น

ภาพที่ 9 ยอดการชมหนังตะลุงผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่มีจำนวนผู้เข้าชมเพิ่มขึ้น พ.ศ.2563

ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=_egCSXlcrlo&t=6s

4. ด้านการผลิตซ้ำ (Reproduction) ปัจจุบันหนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรมใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ในการสื่อสารทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการรับรู้ความหมายของอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการบอกเล่าผ่านสื่อ เป็นการบันทึก รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอีกวิธีหนึ่ง (Grisworld, 2004)

หนังตะลุงคณะน้องเดียนั้นกว่าจะมาอยู่ในจุดที่ได้รับความนิยมนั้น ต้องใช้เวลากว่าสิบปีในการปรับเปลี่ยนแนวการแสดง รูปแบบการแสดง รูปแบบดนตรีประกอบการแสดง แนวคิด วิธีดำเนินงานของคณะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม จนปรากฏเป็นการแสดงหนังตะลุงของคณะน้องเดียวในปัจจุบัน ซึ่งรวมไปถึงแนวดนตรีประกอบหนังตะลุงด้วยเช่นกัน แนวปฏิบัตินี้สามารถเป็นแนวทางและเป็นองค์ความรู้ของการสืบทอดหนังตะลุงในรุ่นต่อไป อย่างที่ครูหนังตะลุงในอดีตสร้างไว้เป็นแนวทางให้หนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรมได้นำมาผลิตการแสดงหนังตะลุงในปัจจุบันนั่นเอง

อภิปรายผล

จากแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ (Pierre Bourdieu) แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ของ เรย์มอนด์วิลเลียมส์ (Raymond Williams) วัฒนธรรมที่มีการผลิตซ้ำแล้วผ่านการคัดสรรจากผู้สังคมนั้นถือว่าเป็นวัฒนธรรมแห่งยุคสมัย เป็นกระบวนการหนึ่งของการปรับเข้าสู่วัฒนธรรมโลก เป็นการรับมือกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่หลากหลายทางสังคม ซึ่งการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ทางวัฒนธรรมแสดงถึงการปรับเปลี่ยน และเข้าใจการเป็นพลวัตของสังคมโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกิดการยอมรับและอยู่ร่วมกันบนพื้นที่แห่งความหลากหลายทางความคิดและการดำรงชีวิต (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2560) ซึ่งผู้คนในสังคมมีกระบวนการในการจัดระบบและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมนั้น ๆ ไว้ คือ การให้วัฒนธรรมบางอย่างได้รับการผลิตซ้ำและได้รับการสืบทอดต่อไป เช่นเดียวกับหนังตะลุงคณะน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรมที่การแสดง

ได้รับการผลิต เผยแพร่และการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้ชมการแสดงเป็นผู้บริโภค ผลจากการชมการแสดงผู้ชมสามารถรับรู้ เข้าใจ เข้าถึง เกิดความบันเทิง มีสุนทรีย์ในการรับชม เมื่อการแสดงได้รับการผลิตและผลิตซ้ำ ดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง ประเพณีปฏิบัติ ความเชื่อหรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงได้ถูกผลิตและผลิตซ้ำ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้การแสดงเมื่อได้ดำเนินการแสดงมาเป็นเวลานานนั้น ทำให้แนวคิด ค่านิยมที่ถูกกำหนดโดยหนังตะลุงคณะนั้นจะเดี่ยวนั้นจะถูกสืบทอดต่อไป

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมทางดนตรีประกอบหนังตะลุงและรูปแบบการแสดงหนังตะลุงจะต้องผลิตไปคู่กันเพื่อสนองความต้องการของคนในสังคม ที่มีวิถีการดำรงอยู่ที่เกี่ยวข้องกันตามพลวัตรของสังคมที่วัฒนธรรมหนังตะลุงดำรงอยู่นั้นเอง กระบวนการผลิตซ้ำย่อมเกิดขึ้นกับทุกวัฒนธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าวัฒนธรรมใดดำเนินการไปตามกระบวนการได้ครบถ้วนแล้วเป็นที่ยอมรับของบุคคล กลุ่มบุคคล รวมถึงหน่วยงานที่มีบทบาทในสังคมเพราะทั้งหมดนี้ ล้วนส่งผลต่อการดำรงอยู่และการมีบทบาทของวัฒนธรรมในสังคมทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. ภาพพิมพ์
- ข่าวลูกทุ่ง. (2016). *ขอแสดงความยินดีกับ “น้องเดี่ยว สุวรรณแว่นทอง”*. Facebook. <https://web.facebook.com/luktungnews/photos>.
- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2544). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง ชลวิโรจน์. (2542). *การประสานเสียง*. สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). *มโนทัศน์ชนชั้นและของปีแอร์ บูร์ดิเอดอ. เศรษฐศาสตร์ การเมืองบูรพา, 2(1), 36*

- เย็นจิตร ถิ่นขาม. (2560). *วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : ความหลากหลายบนความหลากหลาย*. Gotoknow. <https://www.gotoknow.org/posts/358168>.
- ลูกทุ่งวัฒนธรรม Channel. (2017). *หนังน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรม เรื่องรักข้ามภพ*. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=_egCSXlcrlo&t=6s.
- Bourdieu,P. (1997).The Forms of Capital. In *Halsey,A.H.,H. Lauder, P.Brown*.
- Griworld,Wendy. (2004). *Cultures and Societies in a Changing World*. Pine Forge Press.
- Raymond Williams. (1965). *The Long Revolution*. Penguin.

บุคลากรกรม

- ชิตนุพงศ์ อินทสุวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์), อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ศูนย์ประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด (วังมโนราห์) บขส. พัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.
- ทินรงค์ วงศ์พลัด (ผู้ให้สัมภาษณ์), อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ศูนย์ประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด (วังมโนราห์) บขส. พัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.
- บัญญัติ สุวรรณแฉ่นทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์), นายอนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์) ที่ บ้านไผ่ไหลาม ตำบลควนกรด อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560.
- สีน้ำ นิตธรรมรังสี (ผู้ให้สัมภาษณ์), อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ศูนย์ประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด (วังมโนราห์) บขส. พัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.

เอกชัย ศรีวิชัย, (ผู้ให้สัมภาษณ์), อนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์) ที่ เวทีคอนเสิร์ต
สนามกีฬากลางอำเภอหลังสวน. เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2561.